

Temat: „*W tym wszystkim wstaje Polska...*”

Przedwiośnie Żeromskiego jako powieść polityczna, rozrachunkowa – przygotowanie do omówienia lektury

opracowała: Violetta Dudziak

Cele lekcji

- Poznanie okoliczności, w których rodzi się odmiana prozy XX-lecia międzywojennego – powieść polityczna.
- Poznanie genezy „Przedwiośnia”.
- Poznanie najważniejszych problemów, z którymi zmagala się odrodzona Rzeczpospolita.
- Poznanie sylwetki pisarza jako człowieka społecznie zaangażowanego, uchodzącego w narodzie za autorytet moralny i obywatelski.
- Kształcenie świadomego odbioru jednej z pierwszych i najważniejszych powieści politycznych międzywojnia.

Wiadomości i umiejętności; uczeń potrafi:

- omówić wpływ sytuacji społeczno-politycznej na rozwój gatunku powieściowego;
- scharakteryzować okoliczności, w których rodzi się powieść i jak została przyjęta;
- omówić sytuację w Polsce u progu niepodległości;
- omówić najważniejsze problemy odrodzonego państwa;
- określić ideę, która przyświecała autorowi.

Przebieg lekcji

1. Literatura w „wieku ideologii”. Narodziny gatunku.
2. Geneza *Przedwiośnia* – w jakiej atmosferze rodzi się powieść?
3. Jaki jest udział Żeromskiego w życiu społeczno – politycznym?
4. Problemy odrodzonego państwa polskiego – „*W tym wszystkim wstaje Polska*”.
5. Ataki na Żeromskiego – społeczny odbiór powieści.
6. „*Ojczyzna to najpierwszy obowiązek*”. Jaka idea przyświeca powieści?

Przebieg lekcji (przykładowa realizacja):

1. Literatura w „wieku ideologii”. Narodziny gatunku.

- Wiek XX zwany „wiekiem ideologii”, staje się sceną zmagania kultury (literatury, sztuki) z polityką.
- Literatura staje się miejscem walki ideologicznej.
- Awangardowe grupy poetyckie (np. futuryści) wkraczają w sferę ideologii (Marinetti wiąże się z faszyzmem; Jasiński z komunizmem).
- Krótkotrwała radość z odzyskania niepodległości przemienia się w rozczarowanie, co wpływa na powstanie gatunku powieści politycznej.
- Sytuacja polityczna sprzyja rozwojowi gatunku.
- Powieści polityczne międzywojnia: *Przedwiośnie* Żeromskiego, *General Barcz* Kadena-Bandrowskiego, *Romans Teresy Hennert* Nałkowskiej, *Pokolenie Marka Świdry* Struga.

2. Geneza *Przedwiośnia* – w jakiej atmosferze rodzi się powieść?

- Powieść wydana w 1924 roku.
- W pierwszych latach niepodległości twórczość literacka (także Żeromskiego) była wyrazem wiary i nadziei na lepszą przyszłość.
- Rodzi się w atmosferze sporów politycznych, kryzysu ekonomicznego, gospodarczego, politycznego, nasilających się konfliktów społecznych.
- Pisarze deklarują „*zrzucenie płaszcza Konrada*”, chęć zerwania z „narodową martyrologią”, uwolnienia się od idei niepodległościowej i narodowych mitów.
- Odzyskanie wolności znosi przeszkody ograniczające rozwój kultury (zabory, cenzura, represje, ucisk), jednak lata 20. okazują się być najtrudniejszym okresem dla młodego, odradzającego się państwa. Oczekiwania i marzenia rozmiągają się z okrutną rzeczywistością.
- Literatura reaguje na rzeczywistość, sprzyja to narodzinom powieści politycznej.
- Powieść Żeromskiego jest jedną z pierwszych, będących rozrachunkiem z rzeczywistością i reakcją na problemy społeczno-polityczne.

3. Jaki jest udział Żeromskiego w życiu społeczno-politycznym?

- Żeromski – pisarz zaangażowany (twórca literatury i publicystyki).
- Uchodzi za autorytet moralny i obywatelski (ludzie zasłużeni dla Polski – legionieści wychowani byli na literaturze Żeromskiego, na jego bohaterach).
- Obserwuje scenę polityczną, uczestniczy w odbudowie niepodległego państwa.
- Jest współzałożycielem Związku Zawodowych Literatów Polskich (stowarzyszenie powstało z jego inicjatywy w Warszawie, w 1920 roku; w 1926 roku dzięki staraniom Zrzeszenia ZZLP przyjęto uchwałę o prawach autorskich).
- Píše reportaże z frontu wojny polsko-sowieckiej.
- Walczy o poprawę bytu najuboższych.
- Popularyzuje reformy, pisze odezwy na temat ratowania polskich ziem, popularyzowania i pielęgnowania tradycji, obyczaju, języka, polskiej literatury.
- Buduje w narodzie poczucie odpowiedzialności za kraj.
- Kreowani przez niego bohaterowie „*opętani są ideą wolności*”.

4. Problemy odrodzonego państwa polskiego – „*W tym wszystkim wstaje Polska...*”:

- problem scalania państwa w jeden organizm, ustalanie granic;
- brak koncepcji rządu i programu odbudowy, rozbieżności polityczne;
- zmieniające się rządy (w latach 1919-1925 powstało 17 gabinetów), zajmujące się wzmacnianiem władzy i zwalczaniem opozycji;
- narastający kryzys zaufania do sejmu i rządu;
- trudności w scalaniu kraju po 123 latach niewoli, ustalanie granic;
- wyzysk i bieda proletariatu, bezrobocie, strajki chłopskie i robotnicze;
- inflacja, dewaluacja pieniądza;
- nierówność, egoizm rządzących;
- zacofanie struktury gospodarczej kraju, pusty skarb państwa;
- państwo wielonarodowe (2/3 ludności to Polacy; 8% stanowili Żydzi);
- narastający antysemityzm;
- silne oddziaływanie idei rewolucji, obawy Żeromskiego o młodzież polską sprzyjającą idei rewolucyjnej.

5. Ataki na Żeromskiego – społeczny odbiór powieści.

- Wydanie powieści wywołało polemikę, rozpętało burzę wokół powieści i autora (zarzucano Żeromskiemu, że głosi pochwałę rewolucji i komunizmu; kreśli portret polskiego bolszewika; jego utwór jest napisany na polityczne zamówienie).
- Liczne przekłady powieści w Rosji Sowieckiej; powieść drukowana w masowych nakładach.
- Odpieranie ataków i odcinanie się od komunizmu („*Oświadczam, że nigdy nie byłem zwolennikiem rewolucji...*”).

6. „Ojczyzna to najpierwszy obowiązek” (Hutnikiewicz). Jaka idea przyświeca powieści?

- Jest wyrazem rozczarowania i niepokoju Żeromskiego o przyszłość kraju.
- Jest wyrazem obywatelskiej, patriotycznej i moralnej postawy pisarza.
- Jest krytyką rzeczywistości, diagnozą sytuacji w Polsce .
- Jest reakcją na problemy społeczno-polityczne.
- Wyrasta z goryczy i bezsilności.
- „*Powieść to splot skomplikowanych pytań bez odpowiedzi*”

powieść – czyn
powieść – pytanie
powieść – oskarżenie
powieść – ostrzeżenie
powieść – rozczarowanie
powieść – diagnoza
powieść – dyskusja
powieść – krytyka
powieść – rozrachunek
powieść – wyzwanie dla współczesnych

